

“Lên Non Tìm Động Hoa Vàng”

của LÊ NGỌC DIỆP

“Răng nay có gã lang
thang,

Lên non tìm động hoa vàng
nhớ nhau!

Thôi thì em, chúng mình
yêu nhau ... đi.”

Khi nào tôi gặp nhạc sĩ Phạm Duy hay nhà sư Phạm Thiên Thư tôi sẽ xin lỗi vì đã sửa bài thơ tuyệt tác này một cách vụng về. Tôi sẽ hỏi thêm “gã từ quan” tại sao đang có job lại “từ quan” đi? “Lên non” có hăng xưởng gì làm không? Thất nghiệp thì làm sao “ngủ say” được? “Thôi thì em, chẳng còn yêu tôi” đó là chuyện của gã nhưng những lúc mưa rơi, tuyết đổ, cháy rừng thì làm sao ngủ ở “động hoa vàng” được? Mỗi bữa ăn “hai miếng kẹp lại” như Mỹ

thì chắc chết.

1. Thiên Thai.

Thiên đàng Yosemite National Park (California) cao 10,000 ft (3300m) đường kính 40 miles (60km) cách San Francisco 4 giờ lái xe.

Mùa xuân đẹp nhất vào lễ Phục Sinh (Easter) tuyết bắt đầu tan nhưng màu trắng vẫn còn phủ khắp không gian vô tận. Nơi đâu cũng là thác Cam Ly, thác Pongour, nước chảy ầm ầm, hoa puppies cánh mỏng như giấy, đủ màu, đủ cỡ ngã nghiêng theo chiều gió, vuốt lấy chân ta.

Mùa hè, dù không có ve sầu, không có phượng đỏ nhưng có bướm, có chuồn chuồn, có những động vật tí xíu không tên đã từng là bạn thân của ta

lúc bé mà tưởng chừng trong đời không còn gặp lại chúng nữa.

Mùa thu thì tuyệt vời. Những chỗ toàn thông redwoods thì vẫn giữ màu xanh rì cố hữu. Những chỗ có nhiều loại cây mọc gần nhau là cả một tấm màn nhung vĩ đại màu thay đổi từng giây từng phút. Có những chiếc lá mặt dưới còn xanh, mặt trên đã đổi màu vàng, tím, đỏ v.v. Gió mạnh, gió nhẹ, lá rung rinh các màu vàng tím xanh đỏ khi nhiều khi ít. Có người nói chỉ cần nhìn sự tương đối giữa các màu là biết được gió đang thổi hướng nào, tốc độ là bao nhiêu (?)

Mùa đông đi lễ Giáng Sinh tại nhà thờ nhỏ trong Park: du

khách rất ít vì lạnh quá, tuyết lung linh, chuông thoang thoảng, “đêm thánh vô cùng”, dù là người ngoại đạo, tôi chắc các Ái hữu vẫn phải tin “có Chúa ngự trên cao”, vẫn tự bảo “Quý sứ nào chẳng muốn nương thân” (Phạm Duy).

Có đến Yosemite ta mới hiểu các bức tranh tàu vẽ cây, đá chập chờn ôm lấy mây với cầu khỉ với bonsai vĩ đại là có thật.

Phải nhìn những cây Redwoods hàng ngàn feet cao mà vẫn tươi tốt mới nhớ ta còn bài toán Soil Mechanics chưa giải đáp được. “Nước từ rễ lên ngọn nuôi cây nhờ hiện tượng mao quản (capillarity) qua các ống li ti trong thân cây.

Theo Soil Mechanics thì hiện tượng mao quản chỉ có thể đem nước lên cao tối đa 33 feet (10m) nhờ sức ép của không khí. Muốn nước lên cao hơn 33 feet bắt buộc phải dùng đến máy bơm. Cây cao hàng ngàn feet thì mao quản làm sao đem nước lên tới ngọn để nuôi cây? máy bơm đâu?

Cái dở của Yosemite là mùa hè du khách quá đông, tưởng chừng như trại tị nạn của dân Kurd bên Iraq. Có người thích mướn cabin hay camp ground ở ngoài phạm vi park, ngày vào park chơi, tối ra ngoài ngủ yên tĩnh hơn.

Hồ Hetch Hetchy Reservoir nằm ngoài vòng đai của Park, cách cổng vào 30 miles. Hồ rộng 1 mile dài 10 miles là một thang cảnh hoang vu gần như không có du khách. Nước hồ dùng để chạy một nhà máy thủy điện nhỏ cho nhu cầu địa phương rồi dẫn về San Fran-

cisco để uống. Nước được giữ lại hồ bằng một đập bêtong khổng lồ cao cả ngàn feet, không tưởng tượng được sức người làm sao xây nổi. Cạnh đập là văn phòng của Hetch Hetchy Reservoir, Water Department Bureau of Light, Heat and Power.

Du khách muốn đi quanh hồ phải đậu xe tại đây rồi đi bộ vào.

2. Lê non.

Đêm đầu ở camp ground ngoài cổng vào Yosemite ngủ không được vì phải thử trò chơi ... ma quái của D., chúng tôi quyết định hôm sau đi bộ quanh bờ hồ cho quên đi những gì đang lên (cholesterol, blood pressure, balance due VISA, MC ...) và đang xuống (?) của cuộc đời.

Chúng tôi, 5 cặp, xuống xe tại đập vào lúc 10 giờ. Hành trang gồm khô bò, bánh mì, lạc xương, trái cây và nước uống dự định trở về xe vào khoảng 6 giờ tối.

Băng qua cái đập vĩ đại của hồ Hetch Hetchy là đến một đường hầm đục xuyên qua một trái núi nhỏ, đá toát ra hơi lạnh thấu xương. Ra khỏi đường hầm là một đường mòn vừa đủ cho một xe 4 wheel drive chạy. Đường đi thật đẹp, thật hoang vắng thỉnh thoảng có đường rẽ không biết đi về đâu, thỉnh thoảng có cầu bắt qua suối. Cứ vài miles là có một nhà nhỏ bằng thân cây tròn (log house), có thùng thơ, có tên người nhưng không có vẻ gì có người ở.

Lâu lâu lại gặp nai, gặm gấu đi ngược lại, mạnh ai nấy đi, bốn mắt không dám ... nhìn

nhau. Cái cảnh đẹp hùng vĩ hoang vắng đó cứ tiếp diễn giờ này qua giờ kia, đều đều đến phát nhảm, phát ngấy đi.

Bốn giờ chiều, ai nấy mệt nhói, men ra bờ hồ nhìn về phía đập mới biết mình chỉ đi được nửa đường thôi. Đi tối tiếp để đánh vòng quanh hồ hay đi trở lại đường cũ xa như nhau có nghĩa là ít nhất 10 giờ đêm mới đến xe. Tối nay ngủ bùa trong rừng thì chắc cũng được nhưng gấu, muỗi, rắn rết thì làm sao?

Một chị than: “Đi quanh cái vũng nước này làm chi cho nó khổ thân như vậy? Ngủ lại trong rừng muỗi đòn xóc nó cắn bị ‘rét núi’ không biết Quinine có trị được không? Ai nấy đều lo sót vó nhưng rỗi mệt quá cứ lăn dùng ra cỏ mà nghỉ.

Trời cao vun vút vài cum mây lững lờ trôi, trời chiều, nắng sắp tắt. Gió thoảng đưa tiếng kèn Saxophone của ai thổi bản Senérata của Toselli. Anh bạn H.T. (trước kia là ca sĩ dài phát thanh Pháp Á ở Saigon, đã từng thu thanh vào đĩa 78 tours) cao hứng hát theo với lời Việt của Phạm Duy (Chiều Tà). Ôi tiếng kèn và tiếng người quấn quít nhau sao mà lưu luyến quá. Quả thật saxophone là chiếc kèn có tiếng giống tiếng người nhất.

Mọi người im lặng, xuất thần, không còn biết mình là ở trần thế hay trên tiên cảnh cho đến đoạn kết của bản nhạc:

*“Ngỡ hồn mình là rừng
Ngỡ hồn mình là mây
Nhớ nhà châm điếu thuốc
Lá vàng bay lên cây”.*

Câu cuối được sửa lời ngộ nghĩnh làm mọi người phá lên cười bừng tỉnh giấc mơ tiên.

Thi sĩ Thiều nói:

— Tác giả bài thơ này là Hồ Dzénh người Tàu đầu tiên trong thi văn Việt nam thì chắc ai cũng biết. Nhưng chắc chắn các cha không biết một chuyện nửa của Hồ Dzénh: ông là người đầu tiên phát minh international phonetic: thêm chữ Z vào tên để người ngoại quốc đọc được chữ D Việt Nam. Nhớ là vào lúc đó (1920) Tây, Mỹ chưa có phonetic. Rồi sau đó mới tới Dzoán Mân, rồi hằng mấy mươi năm sau con cháu mới bắt chước như Bú Dzù T. Đăng Nguyễn, Dziệp Lê v.v.

Một anh khác nói:

“Lúc đầu hắn thổi bản Sénéreta nhạc cổ Tây phương rồi lại chuyển qua bản ‘Chiều’ của Dương Thiệu Tước lúc nào mà mình không biết. Ôi nhạc nguy “đồi tryun” của mình đâu có thua gì nhạc cổ Tây phương đâu? Người nào nói nhạc nguy ta bị ánh hưởng nhạc cổ Tây phương tôi chống tới cùng. Nhạc Vũ Thành hay nhạc Cung Tiến thì còn có lý chờ nhạc Phạm Duy, Dương Thiệu Tước mà nói bị ánh hưởng Tây phương thì lại là cả một tự ty mặc cảm khổng lồ. Sự anh này tiếp tục giảng về nhạc lý, một anh khác dành nói:

— Tôi nghĩ tên nhạc sĩ này là người Việt, tuổi cỡ tui mình thôi, không thể trẻ hơn vì ngoài cái sở thích nhạc cổ điển Tây phương và nhạc tiền chiến Việt Nam, hắn ta còn có tiếng kèn không có vẻ Mỹ chút nào hết. Nay nhé, tui Mỹ

nó to, phổi nó lớn, hơi dài, răng tối, lưỡi mạnh, bắp thịt quanh môi rất khỏe có thể ngậm chặt lấy kèn do đó tiếng kèn của tui nó “no tròn” hơn, “đẩy đà” hơn chớ không như vậy đâu.

Một chị nói:

— Tôi chắc chắn hắn ta là người Việt mà còn là người Huế nữa. Hỏi tại sao thì chị giải thích:

— Các anh có nghe tiếng “Châm” trong câu “Nhớ nhà châm điếu thuốc” không? Hắn thổi “lơ lớ” thì làm sao Nam hay Bắc được? Chúng tôi ai nấy đều phục sát đất cái nhận xét tì mỉ này.

Mọi người đứng dậy cố tìm cho ra hắn là ai. Đến 10 phút ra khỏi khu rậm rạp thì thấy một cái nhà nho nhỏ - cũng loại log house. Chúng tôi cố tìm thùng thơ để đọc tên gia chủ nhưng đặc biệt nhà này không có thùng thơ. Một người từ trong nhà bước ra vui vẻ với giọng Bắc di cư 1954: “Mấy ông Công Chánh đi đâu đây? Các chị đây phải không? Hôm nay “rồng đến nhà tôm” rồi. Mời vào! Mời vào!” Chúng tôi bở ngỡ không hiểu tại sao ở chốn hoang vu này lại có người biết mình. Gia chủ tiếp:

— Thực tình nếu gặp riêng từng vị, chắc cũng không đoán được là người Việt nữa chớ, đừng nói tới nghề nghiệp. Hôm nay gặp 5 vị một lượt nên nhớ ngay.

Tớ tên Thoại đây (tên giả theo lời yêu cầu của đương sự), các vị chắc không nhớ đâu. Năm 1954, 1955 gì đó, tớ vào trường Công Chánh một lượt với các cậu. Kỳ đó tớ đồ một

lượt vừa Công Chánh vừa Quốc Gia Hành Chánh. Vì nghĩ Quốc Gia Hành Chánh khóa thứ nhất dễ dụng võ hơn Công Chánh khóa thứ mấy mươi nên theo Công Chánh được một tháng thì đào ngũ qua Quốc Gia Hành Chánh.

[Chúng tôi nhớ mang máng có chuyện như vậy nhưng không nhớ nổi chi tiết.]

Thoại tiếp:

— Chuyện đâu còn đó. Tôi nay chúng mình sẽ hàn huyên. Mời các anh chị tối nay ở lại với chúng tôi ngày mai về”. Buồn ngủ gấp chiếu manh, không ai từ chối cả.

Lúc ấy một cô Mỹ từ trong bước ra. Thoại giới thiệu: “Đây là ‘my house’ tên Ruth. Chị Ruth nói tiếng Việt còn cứng lắm. Chị rất vui vẻ, bộ tịch còn ‘made in USA’ 100% nhưng đặc biệt là không có ‘hug’ như Mỹ mà chỉ chào như Việt thôi.

Chiều đó gia chủ đã chuẩn bị cho họ một thau Crayfish để ăn với Mayonnaise. Crayfish là một loại tôm nhỏ, vỏ cứng như vỏ cua, ít thịt, xúc ở các suối gần đó. Thoại định ra suối xúc thêm nhưng vì thực khách quá đông mà trời đã sụp tối, khó lòng tìm cho đủ ăn. Chị Ruth xoay ra dùng Crayfish nấu “riêu” ăn với bún và mắm ruốc mới đủ cho 10 vị khách quý bất đắc dĩ.

Tối đó các bà chuẩn bị món bún bò Huế ăn trưa hôm sau (nấu suốt đêm) và khuya đó dậy sớm đồ bánh cuốn ăn điểm tâm.

Phản đàm ông chúng tôi thì nằm dưới nền phòng khách bàn quốc gia đại sự suốt đêm.

Bánh cuốn ăn với chả lụa, với rau kinh giới (Thoại gọi: "Kinh giới núi") hái từ các khe đá quanh nhà. Ăn xong uống cà phê phin với sữa hộp đặc nhìn mặt trời mọc, lạnh cảm cảm.

Bún bò Huế trưa đó thì thật là tuyệt: có giò heo, có gân, có sụn, có xă, tương ớt đỏ, có cả huyết heo luộc. Thoại nói: "Đây là bún bò mụ "Ruth" chứ không phải mụ "Rót" ở Đông Ba đâu nhé!"

Một giờ trưa hôm đó, Thoại đưa chúng tôi ra về. Ra đến xe, xe không nổ máy được phải "cầu bình". Anh chủ xe cẩn nhẫn: "Bình điện mới mua mấy tháng mà đã hư rồi, chán thật!" Một anh giải thích: Trên tien cảnh một ngày bằng dưới trần gian một năm, bình điện hư là đúng rồi. Nếu tự mình ở đây chơi một tháng, khi về chắc là bạn bè Ái hữu đồng khóa đã lên bàn thờ hết".

Hàn huyên đêm đó rất lung tung nhưng rất thú vị. Quanh quẩn chỉ là để biết anh là ai, đời sống hàng ngày ra sao, cảm tưởng về tương lai của mình, của dân tộc, của đất nước.

Một kẻ mà đời sống hoàn toàn không bị ô nhiễm bởi nạn kẹt xe, job security, tiền nhà, tiền xe, tiền bảo hiểm, credit cards, hàng ngày lại có hàng chục giờ để đọc, để suy nghĩ để "ngủ say ở động hoa vàng" chắc chắn sẽ phải nhìn đời khác hẳn với chúng ta.

3. Gã Tu Tiên.

Anh từ đâu đến?

Quê tôi ở Thái Bình (Bắc) 1954 theo gia đình di cư vào

Nam ở chợ Ông Tạ (Saigon). Đầu một lượt Công Chánh và Quốc Gia Hành Chánh nhưng chọn Quốc Gia Hành Chánh để theo. Ra trường làm Phó quận, Phó tỉnh, Trưởng ty v.v. từ Thừa Thiên đến Cao Lãnh. Những lúc cần liên lạc với các Ty, khu Công Chánh vẫn tự hỏi tại sao lại không theo nghề lục lộ mà lại theo nghề "cha mẹ dân" chỉ cho nó khổ thế này.

1975, mặc dù đã từng di cư một lần rồi nhưng vẫn ngủ quên với Huỳnh Tân Mầm, với Trịnh Công Sơn nên kẹt lại. Trường Quốc Gia Hành Chánh được Cộng sản xem như "trường của CIA" nên cải tạo mút mùa. 1980 trốn về thì gia đình không còn nữa, cuối 1980 vượt biên đến Cali làm phụ thợ (technician) cho một hãng duy trì máy bơm và ống nước ở Mariposa, một thành phố nhỏ cách đây (Yosemite) 40 miles. Lúc đầu thì không biết gì nhưng dần dà, với trình độ học vấn và tánh sợ thất nghiệp trên đất lạ quê người nên trong sở ai cũng thích.

Từ đó đời tôi gắn liền với 3 ông già. Một ông mà tôi sẽ gọi là "ông già con" nay 65 tuổi, là chủ hàng này; "ông già cha" là cha của "ông già con" 90 tuổi và "ông già ông nội" là ông nội của "ông già con" 112 tuổi.

Số là một hôm (1982) "ông già con" bảo: "Tôi rất thích tánh tình và việc làm của anh nhưng hàng này nhỏ quá, thành phố Mariposa này chỉ có 1200 dân, tôi không có cách nào bảo đảm việc làm vững bền cho anh được. Tôi định chuẩn bị cho anh thi Mechanic Technician của San Francisco

Water District, hiện có chỗ trống ở Hetch Hetchy Reservoir này. Làm việc cho State nó bảo đảm hơn. Ông đã xin mẫu đơn và tôi thấy rất có lý nên điền và gửi đi." Interview và được chọn dễ dàng vì câu hỏi hoàn toàn đúng những việc tôi làm hàng ngày tại hàng. Ngày từ giã hàng "ông già con" bảo: "Anh thấy không, tôi quen tụi nó hết nên interview tôi dặn tụi nó hỏi anh tất cả mọi chuyện mà anh đã biết rồi. Sở dĩ tôi lo là vì tôi cần nhờ anh một chuyện. Ba tôi và ông nội tôi trước đây đều là nhân viên của Hetch Hetchy Reservoir. Hiện nay họ đã về hưu nhưng vẫn còn ở quanh quẩn đó. Anh vào làm việc sẽ được cơ quan cấp nhà tại đó. Việc tôi nhờ anh là hàng ngày để ý đến hai ông già này, có gì giúp đỡ một tay hoặc điện thoại cho tôi." Tôi nhận lời ngay vì chẳng những ông ta là ân nhân mà hàng tháng lại được thêm chút đỉnh tiền cùm khỏi thuế lợi tức.

Tôi gặp Ruth vào 1984. Cha mẹ Ruth ở đây (Mariposa), Ruth thích đời sống tại đây nên sau khi học xong, trở về làm cho sở Bưu điện Mariposa.

Công Ăn Việc Làm.

Công việc hàng ngày của tôi rất là rảnh rỗi nhưng không phải là không cần thiết. Việc chánh là ở dưới Yard, mỗi ngày vào xem dầu mỡ các máy móc cho đúng với chương trình bảo trì (maintenance schedule), đọc điện kế thủy lương kế v.v. Mùa hè thì giám thị các công tác tu bổ đường sá do nhà thầu làm (như là một đốc công Công Chánh bên ta) coi sơn phết nhà cửa kho

xưởng. Mùa đông các việc này không có nhưng phải sắp xếp, phân phôi xe úi tuyết để bảo đảm lưu thông cho cả district.

Vì ở quá xa thành phố, trên nguyên tắc mỗi nhân viên đều được cấp một cái nhà rải rác quanh hồ, cách nhau một vài dặm. Trên thực tế khi mới vào thì vào danh sách chờ đợi khi có nhà trống sẽ được cấp. Thời gian chờ đợi cũng nhanh lắm. Nhà chỉ cho mướn 25 đồng mỗi tháng, điện, nước do sở dài thọ hết. Nhiều người nghe vậy ham lắm vào cho bằng được nhưng rồi sau tháng hay một năm sau, thử lửa với cô đơn (isolation stress) thì mau mau tìm job khác. Nay nhé: Bà xã làm sao shopping? Con cái nhỏ đi học thì xe trường đưa đón nhưng thỉnh thoảng tối phải chờ chúng vào trường cho các hoạt động văn nghệ, thể thao, đi thư viện v.v. thì làm sao? Con lớn thì thích có bạn bè, bồ bịch, thích có việc làm vặt vãnh, bán tiệm bán chợ để lấy tiền bỏ túi thì đâu có. Do đó nhân viên ở đây thay đổi liên miên.

Nhân viên về hưu có thể thuê một nền nhà (99 năm) cất ở nơi chỉ định quanh hồ. Nhà được cất rải rác quanh hồ để gia chủ có thể làm tai mắt cho sở. Ngoài việc làm chính thức tại sở, mọi tai nghe mắt thấy trên đường đi và về nhà hay chung quanh nhà đều phải báo cáo như đất chùi, đất lở, cây ngã, tuyết đổ bít đường đi. Ngay cả một đồng tro nhỏ trong rừng, vài lon bia cũng phải theo dõi vì biết đâu những kẻ liên quan đến ma túy tụ tập tại đây để buôn bán, có thể bỏ thuốc độc vào hồ

giết cả thành phố v.v.

Phần tôi sáng 7 giờ rưỡi lái xe một vòng hồ thỉnh thoảng ghé “ông già cha”, “ông già ông nội” say hello, vào sở gặp các người ở ca đêm là xong. Chiều 3 giờ rưỡi về, lại đánh xe một vòng quanh hồ có gì thì về nhà dùng radio để báo cáo. Đến nhà 4 giờ, chăm sóc vườn rau, xem chuồng gà, chuồng vịt (gà phải sưởi, vịt có thể ngủ ngay trong tuyết), chuẩn bị rau củ, cho Ruth về nấu ăn, tập thể thao, thổi kèn, xem sách báo, xem TV với satellite antenna 120 dài.

Phần Ruth thì 7 giờ sáng đã ra khỏi nhà với chiếc xe buýt điện tay lái phía bên phải. Vào sở lựa thơ rồi đi phát. Có chỗ hằng hai ba chục miles mới có một thùng thơ, có chỗ cả hai ba chục thùng thơ để cạnh nhau, bù qua sót lại thì cũng dở. Chiều lái xe về nhà. Thỉnh thoảng gặp rắn Rattlesnake quấn quanh thùng thơ cũng ớn nhưng sanh nghề tử nghiệp chết sống có số lo gì. Các anh thấy trước nhà tôi không có thùng thơ vì gia chủ là người phát thơ mà. Không lẽ lái xe đến nhà, bỏ thơ mình vào thùng thơ rồi lại trở ra lấy thơ đem vào nhà hay sao?

Mỗi tuần nếu không kẹt trực thì rủ nhau đi San José (lái 4 tiếng) ăn phở mua báo Việt sách Việt, thức ăn khô. Mỗi 2 tháng đi Los Angeles/Bolsa một lần để cập nhật hóa tình hình, tin tức quốc tế. Các anh thấy đĩa CD Vietnam tôi có trên 300 đĩa, sách vở Việt có trên 300 quyển và báo chí hàng ngày hàng tuần trên 10 tờ được đặt mua thường xuyên: thú vui độc nhất của

kẻ “ở động hoa vàng” mà!

— Tôi thích nhạc ghê lấm nhưng mãi đến lúc qua bên Mỹ này mới có thời giờ học. Tôi đã bỏ 10 năm để học nhạc cổ điển Tây phương, tôi đã cố leo lên những ngọn núi cao của thế giới âm nhạc mang tên Chopin, Beethoven, Mozart rồi nhưng, các anh ơi, khi leo lên đến đó rồi tôi mới thấy có những trái núi cao không kém đứng kè bên lại mang tên Văn Cao, tên Phạm Duy, tên Lê thương “thế mới chết”.

Hỏi về chữ “châm” “lơ lơ” trong câu “nhớ nhà châm điếu thuốc” khi anh thổi kèn hồi chiều sao mà nghe Huế quá anh giải thích: “Tôi đâu đến nổi hay như vậy, cái kèn của tôi, cái khóa cho ra nốt đó có khi ra đúng, có khi ra “lơ lơ” vì “dính” với các khóa khác. Đáng lẽ là phải đem tiệm sửa nhưng chưa có dịp.

Kể lại chuyện anh bạn HT hát theo tiếng kèn lúc chiều thì Thoại nói:

— Không biết các cậu còn nhớ không, vào khoảng 1960-65 gì đó hai chữ HT đã làm xôn xao giới trẻ Saigon một dạo: con trai thì mua giây nịch có hai chữ HT, con gái thì thêu vào áo dài hai chữ HT. Cha mẹ hay người tình gan hỏi chữ tắt của tên ai đó, con trai thì nói mình thích nam ca sĩ HT, con gái thì nói mình thích nữ ca sĩ Hà Thành. Khổ nổi các đại nhạc hội, phòng trà nào mà quảng cáo có “tăng cường” Hà Thành thì toàn nam nhi đến dự để nghe “Nhìn những mùa thu đi” mà tăng cường Nam ca sĩ H.T. thì toàn các cô đến để nghe cho

được “Em tôi hay đứng, nhìn trời tơ lơ mơ ...” Mãi rất lâu sau, các bầu gánh mới tìm được giải pháp ôn thỏa: Quảng cáo với hai chữ “2T au carré” (HT2) để hốt trọn vẹn.

— Hai vợ chồng lương tháng trên \$5000 (1990) ăn uống \$100, đi chơi mua sắm cuối tuần \$1000 mỗi tháng, nhà thuê \$25, xe cộ, xăng nhớt bảo trì, bảo kê, ở, điện nước đều do Sở đài thọ. Hoàn toàn không có trả góp tiền nhà, trả góp xe, Visa, Master Charge. Về hưu ư? Làm với State thì về hưu lúc nào là tùy mình không ai bắt buộc ta phải về hưu sớm. Về hưu thì thuê một miếng đất tại đây, cất nhà rồi lại cung ở đây, lại phải mua xe, lại phải bảo hiểm xe, lại phải hoạt động chờ ở không thì sẽ chết sớm. Nhưng hàng ngày lại không được vào sở thăm bạn bè như vậy thì về hưu có lợi gì đâu?

— Vợ Việt và vợ Mỹ có những cái giống nhau, mà cũng có những cái khác nhau. Đàn bà thì tánh tình luôn luôn là đàn bà đâu đâu cũng vậy: đòi hỏi nhiều, đòi hỏi nhây, đòi hỏi lớn. Tôi thi “bình chân như vạc” chỉ vón vẹn một câu “thôi thì thôi nhé, có ngăn ấy thôi!”; bộ muốn “chim kia chết dưới cội đa” hay sao mà đòi dữ vậy? May mà Ruth sanh đẻ gần đây lại thích đòi sống như vậy nên tôi đỡ phải đối phó về vấn đề đó.

Mơ chiếc áo lụa Hà Đông của Hồng Vân hay chiếc áo bà ba miền Nam của Sơn Ca với người vợ Mỹ là một ước mơ không tưởng.

Phải chấp nhận Blue Jean

Levis, Jordache Basic thì mới thấy cuộc đời đáng sống. Ruth cũng thích học tiếng Việt lắm nhưng “Trống trường thành lung lay bóng nguyệt” làm sao mà rung cảm được con tim Bả? Nội chữ “hột vịt lộn” nói còn không xong đòi hỏi gì thêm cho nó mệt.

“Ông già ông nội” thật là ... hết xẩy.

Ngày đầu tiên tôi đến nhà ông để tự giới thiệu, tôi có đem một gói cà phê để tặng. Ông cười ha hả:

— Anh có biết gì về Lão Tử không? Tôi chưa biết trả lời ra sao thì ông ta bảo:

— Lão tử dạy ta ăn ở sao cho hợp với thiên nhiên. Lý thuyết này rất hay nhưng rất cao thâm, chỉ có những người sống trên 100 tuổi như tôi mới thực hiện được. Trong đời tôi, tôi đã uống không biết bao nhiêu loại cà phê, trà, rượu. Tôi nhớ kỹ từng vị cay, đắng, nồng ... của mỗi thứ. Giờ đây chỉ cần lấy tuyết nấu tan ra, để vào ly rồi vừa uống vừa nghỉ đến cà phê Columbia là cảm thấy ngay mùi cà phê Columbia phản phất, uống nhiều tôi ngủ không được. Nghỉ đến Johny Walker mà uống hai ly “tuyết nấu” thì say túy túy rồi.

Tôi thấy cần phải hạ ông già này mới được:

— Thưa cụ, người Mỹ cần đến 100 tuổi mới đạt được tư tưởng của Lão Tử, người Việt chúng tôi ba bốn mươi tuổi là thông suốt tư tưởng này rồi. Hồi trong trại học tập, thỉnh thoảng bạn bè dầm đưa tụ lại lấy chút gạo ra nấu cháo, bỏ rẽ rau muống già vào làm vi cá, xác vài lát khoai mì sượng làm

bào ngư. Một con cá lòng tong nhỏ bằng ngón tay út nướng khét lên đầm vào nước muối để làm nước mắm nhỉ Phú Quốc mà nem nem. Xong xuôi một thằng lấy sách nấu ăn của Bà Quốc Việt ra đọc lớn tiếng mục “nấu cháo bào ngư vi cá” bao nhiêu vi cá, bao nhiêu bào ngư, bao nhiêu muối v.v. Xong đâu đấy rồi mới được ăn. Ăn y như cháo vi cá bào ngư không kém chút nào hết. “Tự kỷ dẫn dụ” mà (self hypnosis). “Ông già ông nội” phải chịu thua tôi.

Nhin về bên kia bờ Đại Tây Dương.

Nói đến Việt Nam, Thoại rào đón ngay:

— Các anh thấy tôi có hàng trăm quyển sách Anh Pháp Việt về Việt Nam, có hàng chục báo tuần, báo ngày; tôi nghe BBC, VOA hàng ngày, tôi có tất cả thời giờ trên thế giới này để đọc và để nghiên ngẫm. Trong chúng ta đây, tôi là người được cập nhật hóa nhất, có nhiều dữ kiện nhất về vấn đề Vietnam. Cái nhược điểm lớn của tôi là không có bạn để thảo luận, không có feedback, không có brainstorming, hễ suy nghĩ sao thì cứ theo đó mà suy diễn. Do đó nhận xét của tôi rất là chủ quan.

(Chúng tôi đồng ý điểm này nhưng vẫn cố nài ní Thoại cho biết các nhận xét của hắn. Để quý Ái Hữu có thể thấy được sự khác biệt giữa mình và một người như Thoại, tôi xin ghi lại đây một cách “thụ động” không phê bình, tránh thêm bớt để giữ ý chính một cách tối đa” (Ghi chú: thời điểm là

Xuân 1990).

— Các dữ kiện ta nhận được có chính xác không?

Tin tức ta ở đây được qua các báo Anh Pháp Việt, qua đài VOA, BBC, tôi nghĩ là rất gần với sự thật. Ngay cả người Việt còn bên nhà, người Việt mới di dân qua hay ngay cả đảng viên Cộng sản chính cống cũng không có được những tin tức chính xác như ta ở đây. Hệ thống truyền tin C.S. thì các anh biết rồi chớ gì. Sáng nay bên Mỹ bao nhiêu sinh viên biểu tình là bên VN biết ngay trong khi đó anh bạn kế bên nhà bị công an dẫn đi từ cả tuần nay ta vẫn chưa hay biết.

Báo chí Việt phần lớn lوم lặt tin tức từ các báo ngoại quốc, từ đài VOA, BBC, thỉnh thoảng có thêm tin của Việt kiều về thăm nhà, của tị nạn mới đến hay của bạn bè bên VN lén lút gửi qua. Những tin tức từ các báo ngoại quốc, từ các đài BBC, VOA thì các báo đăng rất đồng nhất. Những tin tức “nghe qua kể lại” có phần hồn tạp hơn, chủ quan hơn, có khi chỉ nhìn một khía cạnh nào đó thôi y như người mù sờ voi rồi cố mô tả voi vậy. Tuy nhiên nếu ta đọc nhiều “người mù” mô tả nhiều khía cạnh khác nhau, ở nhiều thời điểm khác nhau ta có thể phỏng đoán được phần nào “con voi” ra sao rồi. Báo nào nói láo quá lời đuôi thì bị đồng bào tẩy chay đồng nghiệp lột mặt nạ, thương gia không đăng quảng cáo nữa thì chỉ có nước mà ... sập tiệm.

Vietnam Perestroika?

Từ ngày có Gorbachev thì ta

nghe đến đa nguyên, đa đảng, hậu cộng sản, Việt Nam phú cường v.v. Không có Gorbachev chắc là ta không có các chuyện đó đâu.

— Việt Nam ta không có môi trường của các nước Đông Âu nằm giữa tư bản và cộng sản. Cộng sản tan thì ngã theo tư bản dễ dàng thôi.

— Việt Nam ta không có môi trường của Nga Sô. Nga Sô đã có một lịch sử cộng sản ba bốn thế hệ rồi. Thế hệ đầu tiên có thể là ngu dốt, tàn ác lén làm cha. Hễ ai chống đối thì lấy hào quang quá khứ ra chống đỡ, ta đây 50 tuổi đảng rồi, ta đây là anh hùng nọ trận kia, ai chống ta là chống tổ quốc, tù, giết. Con cái của các tên này được chọn (bên ta không còn dùng chữ “học tài thi mạng” nữa mà là “thi lý lịch”) đi học để tiếp tục gìn giữ cái gia sản của cha chúng để lại. Bị chống đối chắc chúng phải dùng cái hào quang của cha chúng để đỡ: Cha tao 80 tuổi đảng, cha tao là anh hùng dân tộc v.v.” Dần dần qua nhiều thế hệ, cái hào quang kia mờ đi nhưng kẻ cầm quyền hôm nay, tuy là cũng đã được chọn theo kiểu ... thi lý lịch. Nhưng để học thật sự và đã giỏi thật sự. Bị chống đối, họ không còn dùng được cái hào quang lù mờ của ông nội, ông cố họ nữa. Họ phải dùng tài và đức thật sự để chống đỡ. Do đó giờ đây Nga Sô mới có những Gorbachev, những Yeltsin, và ngay cả những người dám đứng ra chống đối Gorbachev, chống đối Yeltsin mà không sợ đi Siberia.

Việt Nam ta chưa đến thế hệ này.

— Việt Nam không có môi trường của Cuba, của Iraq, của Lybya, quyền sanh sát tập trung vào một người, một gia đình. Hễ loại được người đó là giải quyết được vấn đề.

— Việt Nam ta không có môi trường của Trung Hoa lục địa. Đặng Tiểu Bình đã từng là tù nhân của cộng sản. Dù quyền hành tập trung, độc đảng chuyên chế, đàn áp Thiên An Môn nhưng sự khác biệt vật chất giữa người dân và đảng viên người dân còn chấp nhận được. Dân ăn khoai, đảng viên ăn sâm nhưng no rồi thì thôi không có mafia, không có triệu phú dollars.

Việt Nam là một ngoại lệ.

Các anh có xem video “Hà Nội 36 phố phường” bán ở các chợ Vietnam do Việt kiều về quay “tài tử” với bà bán bún ốc ngồi dưới đất nhúng bún vào nồi nước lèo không? Các anh có xem video “Đồng Tháp Mười” với ông già miền Nam thân trần như nhộng đâm cá bằng mũi nhọn như dân thiểu số ở Amazon trong các tài liệu National Geographic không? Các anh có đọc tin có người Việt tại Việt Nam lợi tức hợp pháp và bắp hợp pháp hàng ngày lên đến 20 lượng vàng không? Có người dám mua một cây bonsai 2 lượng vàng để làm quà cáp không? Có kẻ đi xe Âu châu mới toanh 50,000 dollars không? Trong khi đó bà Dương Quỳnh Hoa lại nói trẻ em 80% thiếu dinh dưỡng, Liên Hiệp Quốc lại cho ta là xứ nghèo nhất thế giới? Ta thử đặt ta vào địa vị và môi trường của những người đó để

suy đoán xem họ nghĩ gì, họ hành động ra sao cho sự cải tiến “không thể tránh được” của nước ta.

— Nếu tôi là bà bán bún ốc, là ông già dâm cá tôi sẽ thấy chuyện tranh đấu cho tự do là vô bổ, là nguy hiểm, nhiêu khê, không thể làm được. Một đồng một chữ dự trữ cho ngày mai không có, bụng đói thì lấy gì chiến đấu, bị bắt thì ai lo cho gia đình, súng ống đâu? tiền bạc đâu có bè gì thì tẩu thoát ở đâu? Nội cái “hội họp” để bàn tính là bị bắt rồi thì âm mưu gì được. Nghe lời xúi dại “trẻ ăn cút gà” đã hai ba lần rồi, chết có ai thương đâu, bây giờ không lẽ ngu thêm một lần nữa sao? Có lẽ đổi sang nghề trồng bonsai, bán mỗi cây 2 lượng thì ngon lành rồi. Nếu cây Bonsai 2 lượng vàng không che đậm phái sau một bộ máy vĩ đại chắc là tôi đổi nghề từ lâu rồi; Bonsai của tôi bán 20 xu chắc không ai mua. Trong cái thế chẳngặng đừng như bị hăm dọa thủ tiêu, bị tiêu thổ, mò tóm nhà cửa không còn nữa như trước đây, lúc đó tôi có thể thay đổi ý kiến chớ giờ đây thì ... không làm gì hết.

— Nếu tôi là người có lợi tức 20 lượng vàng một ngày thì tôi nghĩ gì? Tôi chắc trước sau gì cũng có đổi thay. Cờ tôi tay rồi phải phát mạnh. Lợi tức tôi làm ra đâu phải chỉ có một mình tôi hưởng, không lẽ thiên hạ ngu hết để một mình tôi múa gậy vườn hoang? Có bè gì tôi vẫn có người bảo vệ mà, có thể tôi đi tù nhưng rồi chỉ thẻ căn cước bị giam thôi, tôi đã có tên khác rồi, ngày sanh tháng đẻ khác rồi, có khi

có cả quốc tịch khác rồi. Cha đỡ đầu phải lo cho con chớ. Kết luận là tôi phải làm mạnh, làm mau.

— Nếu tôi là đàn anh của tên 20 lượng mỗi ngày đó thì tôi nghĩ gì?

Tôi đâu có ngu đến nỗi không biết dưới tay mình có một bảo vật như vậy. Đảng thấu đáo mọi vấn đề mà, đừng ai mong gạt đảng. Tôi phải giữ hắn vì tôi cần hắn. Nó làm gì nó chịu chớ! Lương tôi chỉ đáng 40 kg gạo thì có lo gì. Nếu cần thì ... “thí chốt” vậy. Đổi đời thì chuyện gì xảy ra cho tôi? Quyền hành mất hết, sự sản xuất mất hết, tháng 20 lượng không còn khả năng nữa, phải lo trả lời những án mạng mà tôi đã nhúng tay, khó bề mà tránh khỏi bị trả thù. Do đó, hôm nay tiền bạc, quyền hành còn trong tay tôi phải làm gì? Họ đòi da đảng à? Tôi sẽ tổ chức 100 đảng ra tranh cử. Đảng Cộng sản, cũng là một đảng, phải được tranh cử chớ. Đa đảng mà cầm đảng Cộng sản như ở Đông Âu thì là độc tài rồi.

Họ nói độc tài đảng trị, xứ không tiến được vì người giỏi không chịu về phục vụ quốc gia há. Tôi có thể phổ biến danh sách 100 Ph.D. sẵn sàng về Việt Nam, phục vụ ngay trong tháng tới.

Họ nói Việt Nam thiếu thốn mọi thứ hả? Tôi cho đồ lậu Tàu, Thái Lan về tràn chợ trời đó. Có dollar là có tất cả.

Họ nói quân đội sẽ quay súng chống lại tôi. Tôi đã nắm tất cả các đầu mối trong quân đội rồi. Tôi đã tổ chức những toán Robot trang bị tối tân cho

đến răng, bảo bắn là bắn, bảo đâm là đâm không lý luận, không thương không tiếc. Robots mà!

Ông già dâm cá biểu tình hả? Hàng chục năm nay tôi đã có kinh nghiệm rồi. Võ Nguyên Giáp đã tuyên bố: “Dân là một đàn gà, hôm nay rải lúa ở bên này thì chúng chạy sang bên này ăn, mai bên kia thì chúng chạy sang bên kia ăn. Mốt không rải lúa thì chúng sục sạo tự kiếm trùng, đê mà ăn vậy, lo gì!”

Sinh viên, trí thức chống đối hả? Đại học ngoài Bắc đã từng đóng cửa nhiều tháng không phải vì sinh viên chống đối mà vì sinh viên cùng giáo sư bỏ trường lên miền thượng du làm phu khuân vác đồ lậu cho đàn em tôi mà. Đói thì đầu gối phải bò. Với sinh viên, trí thức trong Nam, tôi sẽ cho cõ mồi kiểu Nguyễn Hữu Thọ, Trần văn Trà ra chiêu dụ theo kiểu ... trăm hoa đua nở rồi tóm cả lủ. Muốn chết ông cho chết!

— Những nhóm Việt kiều thực sự quyết tâm về lật đổ tôi thì sao?

Gương của các nhóm ở Mỹ, ở Pháp, ở Úc còn đó. Việc này tự nó giải quyết lấy không phải bận tâm. Cái khó của tụi nó không phải là việc băng rừng về Việt Nam. Cái khó của tụi nó là ở các xứ tự do kia: Cái khó đầu tiên của tụi nó là làm sao thuyết phục được đồng bào rằng ta đây là vàng thiêng không phải lưỡng gạt không phải Cộng Sản trá hình. Thuyết phục trong một xứ tự do ngôn luận, ai muốn nói gì thì nói, ai muốn nghĩ gì

ghì nghĩ quả tình không phải dễ. Cái khó thứ hai của chúng là kỷ luật của đoàn thể. Làm sao thưởng phạt cho có hiệu quả trong một xứ đang thanh bình, tự do, thịnh vượng như Mỹ, như Pháp. Làm sao đủ dollar để thưởng cho tương xứng? Làm sao phạt mà không phạm đến luật lệ địa phương? Không thưởng phạt được là không có kỷ luật được. Cái khó thứ ba của chúng là thành phần đoàn viên. Tất cả đoàn viên đều là tinh nguyện cả, không có ai vì miếng ăn manh áo mà vào đoàn. Do đó, không ai muốn gia nhập với tính cách “cu li”, “lính tron” hay “lâu la” đâu. Vào đoàn là phải làm chức lớn, ăn trên ngồi trước, làm trưởng, làm phó v.v... Toàn là tướng mà không có lính thì làm sao đánh? Rồi dần dà báo chí VN ở địa phương phỏng vấn, tìm hiểu vạch mặt, chỉ tên chỉ đường đi mực bước v.v. Đàn em của tôi bên đó sẽ phá thối sẽ tung hỏa mù. Khi mọi việc đã chín mùi rồi chỉ cần vài tên bộ đội chờ ở biên giới bắt về, bụp là xong.

— Những hoạt động này tổn kém quá, gia sản của tôi đâu có đủ, tôi phải làm sao?

Gãy ông đập lưng ông chở. Tiền của quốc gia lấy ra lo cho dân mà. Tiền tôi là của tôi chở, một hột muối bỏ xuống biển có ăn thua gì. Nói tóm lại, tôi không thấy một lý do gì để nhân nhượng tui tay không, được voi đòi tiên để rồi tôi mất tất cả.

— Nếu tôi là một Việt kiều về hoạt động đa nguyên đa đảng, xây một Việt Nam phú cường thì tôi nghĩ gì?

Tôi biết CSVN chuyên môn lật lọng mà. Có lẽ tôi không móc được ở họ một xu nào hết. Phương châm của tôi là safety first. Tôi sẽ để vợ con ở lại ngoại quốc, tôi về một mình. Để xoay xở hơn. Nếu tìm được một công ty Nhật Bản, Pháp nào mà làm công thì danh chính ngôn thuận hơn. Tôi sẽ không đầu tư một xu nào hết. Tôi chỉ đầu tư “nước bọt” thôi, chỉ xúi trẻ ăn cút gà thôi. May mà được thì tôi có chút danh vọng, có chút lợi lộc, lương tâm thoái mái, mặc cảm bớt đi và nhất là được một thời gian tận hưởng những thứ tuyệt vời ở quê hương mà bà xã không biết. Nếu thua thì... vẹt. Hằng Nhật, hằng Pháp của tôi sẽ lo di tản tôi chớ. Tôi là công dân nước ngoài mà! Tòa Đại sứ, tòa Lãnh sự phải lo cho tôi chớ. Tiền hưu, tiền an ninh xã hội nước ngoài có rồi, lo gì. Thoại kết luận:

“Cá nhân có người tốt kẻ xấu. Không phải ai cũng như ông già đâm cá, tên 20 lượng vàng kia hay anh Việt kiều đầu tư “nước bọt” kia đâu. Đó là những giả tưởng điển hình để mình bàn mà thôi đừng nói tôi quơ đũa cả nấm thì khốn! Phải nhận rằng có người giờ đây nói như vậy mà khi cờ tới tay hay trong tình thế nào đó thì lại nói khác. Có người nghĩ thế này, nói thế kia mà hành động lại khác nữa: có khi gặp người này thì nói thế này, gặp người kia lại nói thế kia. Không biết đâu là bản chất thực sự của con người. trường hợp các cha, các sư ta đã thấy rồi. Thiên thời địa lợi cho việc đem tự do no ấm cho dân Việt đã gần kề, có lẽ năm tới đây

thôi, có lẽ tháng tới đây không biết chừng. Trong cái bối cảnh nhân tâm như tôi nghĩ đó, ta phải có một Khổng Minh tái thế, chẳng những “dụng nhân như dụng mộc” như thần mà còn phải có chiếc đũa thần nữa mới mong thanh công được. Nếu không có một người như vậy, e rằng phải chờ vài thế hệ nữa mới để được một Gorbachev Việt Nam. Khổ dài dài!

— Nếu chiếc đũa thần nào đó làm tan Cộng sản trong một nháy mắt, liệu có ổn chưa? “Bất chiến tự nhiên thành” có được không?

Người dân Việt lúc bực dọc thường bảo “chỉ cần đổi cái... tủ lạnh (lãnh tụ) là xong”. Có đúng vậy không?

Thành phần cộng sản chỉ huy, thành phần cầm súng thi hành và thành phần tay không chịu đựng. Cộng sản tan đi thì còn lại thành phần cầm súng và thành phần tay không. Thành phần cầm súng mà giúp đỡ thành phần tay không để tổ chức một xã hội yên lành chắc là chỉ có Mỹ và vài nước dân chủ kỳ cựu ở Âu Châu mà thôi. Mọi nơi khác đều đưa đến quân phiệt, độc tài, chuyên chế v.v. Ngay cả cái nhu cầu bao tử hàng ngày của hai thành phần đó — vì không có ai dự trữ gì được dưới sự chỉ huy của Cộng sản — sẽ là một đại hồng thủy vô tiền khoáng hậu của lịch sử Việt Nam. Nhưng dù sau đi nữa không Cộng sản cũng là một ánh sáng leo lét ở cuối đường hầm rồi.

Làm công chánh như các anh, dốt, tính sai một con

toán, cầu sập chết vài chục người. Làm chánh trị mà dốt (chǎn trâu), theo cái tức giận nhất thời của mình, đi trật đường chết hàng triệu dân, đau khổ hàng chục triệu người trong một thời gian có thể hàng trăm năm chưa hết. Đã vậy mà nó lại bắt người ta phải ca tụng nó là yêu nước yêu dân mới chết chớ! Lại có những kẻ học cao, những Ph.D. ca tụng nó mới chết chớ!

— Có thể nào Cộng sản Việt Nam lèo lái để Hoa Kỳ giúp đỡ qua cơn bệnh kinh tế rồi ngồi ì đó luôn không?

Tôi nghĩ đó là mục đích chính của chúng hiện nay. Những trò múa cũ như lừa phỉnh (theo kiểu tảng bốc Giải Phóng Miền Nam trước đây), Trăm Hoa Đua Nở (miền Bắc) giả chết (Thoại dùng chữ "play possum") chống đối cuối, cò mồi v.v.. vẫn còn ăn khách. Những trò múa mới như "tự do thoái mái" cho du khách có dollars cho cán bộ cộng sản, như phơi lại các nghèo khổ khốn cực của người dân thiểu số (trong khi xuất cảng gạo) để xin xỏ, rất là hiệu lực với người ngoại quốc hay Việt kiều trẻ tuổi bồng bột hăng say.

Trong lúc đó ta đã thấy Bush thân thiện với Gorbachev ngay từ lúc còn Reagan, hứa giúp đỡ kinh tế cho Nga Sô này nọ từ lâu rồi. Nhưng rồi vờn qua vờn lại như cọp giốn mồi. Tôi nghĩ có lẽ cho đến ngày Cộng sản tan vỡ từng mảnh thì dân Nga mới nhận được tận tay hộp thịt viện trợ Mỹ đầu tiên. Có thể đó là giải pháp quá mạnh nhưng đối với cộng sản, chắc

không còn giải pháp nào khác hơn giải pháp đó.

Tôi e rằng Việt Nam ta cũng kẹt như thế. Hiểu rõ cộng sản có lẽ chỉ có Bush và Nixon.

— Cộng sản Việt Nam sẽ ký kết hỗ tương với Cộng sản các xứ khác, giúp đỡ lẫn nhau khi hoạn nạn như vậy có phiền gì không?

Phạm Văn Đồng đã nói: "Tôi yêu nước tôi bao nhiêu là tôi yêu xã hội chủ nghĩa bấy nhiêu. Tôi yêu xã hội chủ nghĩa bao nhiêu là tôi yêu đảng Cộng sản Nga bấy nhiêu". Cộng sản Việt Nam và cộng sản Nga rõ đã ký kết hỗ tương rồi (sau 1975): Đảng xứ nào bị lâm nguy là đảng xứ kia phải đem quân đến tiếp cứu. Rủi cho đảng Cộng sản Nga bị

lâm nguy ngay lúc Việt Nam ta kẹt mấy trăm ngàn lao công bên Iraq phải nhờ tư bản Nhật chở về. Nếu không thì chắc đã có một đường mòn Hồ Chí Minh xuyên qua Trung Hoa lục địa cho bộ đội "Soviet Nghệ Tĩnh" qua Moscou cứu đảng Cộng sản Nga rồi. Đó là hỗ tương với Nga. Giờ đây hỗ tương với Trung cộng thật là cái khốn. Chơi với Trung Cộng là cái đại họa mà không chơi cũng là cái đại họa.

Ôi! hay là ông bà chúng ta đã tiêu diệt cả một dân tộc Chàm, giờ đây con cháu phải trả quả báo? Tôi không muốn tin như vậy nhưng rồi có lúc phải tin như vậy, các anh ơi!•

